

12. Závěr

Ve vnitrostátní jurisdikční rozhodovací praxi je nutné zohledňovat judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, neboť judikatura Soudu neobyčejně rozvinula právo Úmluvy a Soud svým výkladem určuje meze aplikace Úmluvy - Úmluvou je to, co za ni Soud prohlásí. Dřívější rozhodovací praxe vnitrostátních orgánů byla taková, že připouštěla možnost trestně stíhat osobu pro skutek, který byl trestným činem, přestože o něm bylo jako o přestupku již rozhodnuto příslušným orgánem, tzn. nebyla aplikována zásada *ne bis in idem* na vztah přestupek – trestný čin. Právě v důsledku promítnutí judikatury Soudu, týkající se čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, do vnitrostátního rozhodování, byla tato koncepce nabourána. Nejvyšší soud proklamoval, že zásadu *ne bis in idem* ve smyslu ustanovení čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv je na místě vztáhnout prostřednictvím aplikace §11 odst. 1 písm. j) tr. řádu jak na činy patřící podle českého právního řádu mezi trestné činy, tak zároveň na činy spadající mezi přestupky a to ve všech kombinacích, které mezi nimi přicházejí v úvahu (tj. trestný čin – trestný čin, trestný čin – přestupek, přestupek – přestupek, přestupek – trestný čin).

Promítnutím judikatury Soudu do našich poměrů byla rovněž narušena teorie práva prezentovaná zásada **totožnosti skutku**, která byla rozhodující pro posouzení skutečnosti, zda je, či není vyloučeno trestní stíhání osoby v důsledku existence zásady *ne bis in idem*. Ve vztahu přestupek – trestný čin, na který se zásada *ne bis in idem* aplikuje prostřednictvím užití čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě (§11 odst. 1 písm. j) tr. řádu), je rozhodující nové posuzovací kritérium, ze kterého vychází také Evropský soud pro lidská práva – **totožnost formálních znaků skutkových podstat přestupku** (popř. jiného správního deliktu) a trestného činu. Tudiž ne každé pravomocné rozhodnutí o přestupku vytváří překážku věci rozhodnuté pro trestní stíhání ohledně téhož skutku, nýbrž jen takové rozhodnutí, které je svou skutkovou podstatou totožné se skutkovou podstatou stíhaného trestného činu. Toto kritérium se však při posuzování otázky *ne bis in idem* aplikuje pouze ve vztahu přestupek – trestný čin, neboť ostatní kombinace, tj. trestný čin – trestný čin, trestný čin – přestupek, přestupek – přestupek, jsou v tuzemském právním řádu dostatečně podchyceny (čl. 40 odst. 5 Listiny; §11

odst. 1 písm. f), g), h), §11a tr. řádu; §66 odst. 3 písm. c), §76 odst. 1 písm. g), h) přest. zákona) a je pro ně zachováno, v našich poměrech teorií práva uznávané, kritérium totožnosti skutku.

Je třeba zároveň podotknout, že pojetí „totožnosti trestného činu“ Evropským soudem pro lidská práva není konstantní, ale že se postupem času vyvíjí a přizpůsobuje pestrosti posuzovaných případů. Nové aspekty, jež tímto pronikají do národního právního řádu, se mění a tyto změny je třeba registrovat, aby na ně vnitrostátní jurisdikce mohla relevantně, v souladu s tuzemskými právními principy, reagovat. V souvislosti s touto skutečností je zapotřebí upozornit na rozdílnost relevantního kritéria pro účely uplatnění zásady *ne bis in idem* v rámci interpretace tohoto pojmu Soudem (čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě) a ESD (čl. 54 Prováděcí úmluvy). Soud jednoznačně ve svých rozhodnutích potvrdil, že při posuzování nepřipustnosti trestního stíhání **vychází z totožnosti právních kvalifikací a nikoliv z totožnosti skutku jako takového** (případ č. 37950/97 - *Franz Fisher v. Rakousko*). Naopak ESD uvádí, že rozhodným kritériem pro účely uplatnění článku 54 je **kritérium totožnosti skutkové podstaty činu, chápané jako existence souboru skutků, které jsou vzájemně neoddělitelně spojeny, nezávisle na právní kvalifikaci tohoto činu nebo chráněném právním zájmu** (C-436/04 *Van Esbroeck*). Ke konfliktu interpretací zmíněného pojmu oběma soudy (a tím rovněž ke vzniku nejistoty v rozhodování vnitrostátních orgánů) by zatím mohlo dojít **pouze** při posuzování situace trestný čin - trestný čin, nikoli v ostatních případech (trestný čin - přešupek, přešupek - přešupek, či přešupek - trestný čin), neboť ESD, na rozdíl od Soudu, vztahuje rozsah článku 54 Prováděcí úmluvy na pravomocný „rozsudek“, tzn. ve světle judikatury ESD na rozhodnutí soudu, či veřejného žalobce v trestním, nikoliv přešupkovém (popř. správním) řízení (spojené věci C-187/01 (věc GÖZÜTOK) a C-385/01 (věc BRÜGGE) ze dne 11.2.2003). Z tohoto hlediska si osobně myslím, že by v tuzemských poměrech nemělo dojít ke konfliktu jurisdikcí Soudu a ESD, protože v situacích trestný čin – přešupek, trestný čin – trestný čin a přešupek – přešupek je dostatečně trestním a přešupkovým právem¹²⁵ podchycen problém

¹²⁵ čl. 40 odst. 5 Listiny; §11 odst. 1 písm. f), g), h), §11a tr. řádu; §66 odst. 3 písm. c), §76 odst. 1 písm. g), h) zákona o přešupcích.

posuzování „téhož činu“ a jako relevantní kritérium tuzemská judikatura i teorie prezentuje kritérium totožnosti skutku, které poskytuje vyšší míru právní jistoty pro osoby, vůči kterým je řízení vedeno (na rozdíl od kritéria porovnání totožných formálních znaků skutkových podstat prezentovaných Soudem), v souladu s článkem 53 Úmluvy¹²⁶, a je rovněž v harmonii s judikaturou a výkladem ESD.

Problém by však nastal v okamžiku, kdy by se ESD rozhodl pojetí „téhož činu“, vyjádřeného článkem 54 Prováděcí úmluvy, vztáhnout také na situaci přestupek – trestný čin, tzn. na situaci, kdy by nebylo pro aplikaci zásady *ne bis in idem* určující, zda se jednalo o trestný čin, či přestupek (popř. správní delikt) a zároveň by nebylo rozhodné, v jakém pořadí orgány o tomto skutku rozhodly - zda dříve rozhodl orgán činný v trestním řízení či orgán správní. V tomto případě by bylo vhodné v okamžiku, jakmile popsaná situace nastane, vznést předběžnou otázku, týkající se posuzované problematiky, k ESD a zároveň, jelikož Úmluva jako taková je interpretována jedině Soudem, zjistit také jeho názor.

Komplikovanou se rovněž může zdát otázka zrušení pravomocného rozhodnutí orgánu o přestupku (popř. o jiném správním deliktu), jakmile se objeví okolnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán tímtež skutkem trestný čin - pokud by tato možnost nebyla ve vnitrostátním právním řádu zakotvena, bylo by vyloučeno právo a zároveň povinnost státu potrestat pachatele trestného činu v důsledku existence zásady *ne bis in idem*. Tato možnost je samozřejmě také v našem právním řádu zohledněna, nicméně lhůty pro zrušení pravomocného rozhodnutí o přestupku jsou nesmírně krátké a je mnohdy problematické rozhodnutí o přestupku v těchto nekompromisních lhůtách zrušit. Mám však za to, že vše záleží na přehledné komunikaci mezi správním orgánem a orgány činnými v trestním řízení, které zatím, bohužel, není v našich poměrech v současné době dosaženo.

¹²⁶ Viz. poznámka pod čarou č. 43.